

Let za koristi delav-kega ljudstva. Delavci so opravičeni do vsega kar producirajo.

This paper is devoted to the interests of the working class. Workers are entitled to all what they produce.

Entered a second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office at Chicago Ill. under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Office: 2146 Blue Island Ave.

"Delavci vseh dežel, združite se!"

PAZITE! na številko v oklepaju-ki se nahaja poleg va-šega naslova, prilepje-nega spodaj ali na ovitku, Ako (203) je številka tedaj vam s prihodnjo številko našega lista po-teče naročnina. Prosi-mo ponovite jo takoj.

Štev. (No.) 202.

Chicago, Ill., 25. julija (July), 1911.

Leto (Vol.) VI.

Kapitalistični zarotniki so razkrinkani v Chikagi.

Državnemu pravdniku Waymanu v Chicagu, golemu orodju kapitalistov, ni bilo zadosti na eni blamaži. Vzlie temu, da se je v družbi policijskega, nadzornika Hunte, detektiva Guy Biddingerja že enkrat blamiral do kosti. Ko je vohun Biddinger ponujal Higgin-sonu 25 tisoč dolarjev, da bi v interesu kapitalistov lagal pod prisego pred sodiščem da bi šli na vešala tudi unijski odborniki, ki nočejo kapitalistom izdati strokovno organiziranih delavcev, ni miroval Wayman, da je žel takšen poraz, kekeršnega do danes menda še ni doživel noben državni pravdnik.

V zvezi s policijskim nadzornikom Huntom je dobil neke priče, ki so imele nalog lagati pred sodiščem, da je Enright, ki je izpovedal, da je profesionalnega vbijalca Gentlemana vstrelil v silobranu, vstrelil tudi policijskega vohuna in odbornika tesarske unije Altmana v hotelu Briggs po naročilu unijskih odbornikov Simon O'Donnell-a, Jas Garvin-a in Thomas Kearny-a.

Državni pravdnik Wayman je nastopal tako sigurno in ošabno, da je pred nekaj dnovi izjavil patetično, da ne dovoli, da bi obtoženi unijski odborniki položili varščino in bili prosti do porotne obravnave, ker bo za nje predlagal smrtno kazen in ne bo miroval prej, da bodo vsi trije odborniki viseli toliko časa za vrat na vešalih, da bodo mrtvi.

Tako oblastno je govoril državni pravdnik pred sodnikom. Njegovo izjavo so pa kapitalistični časniki ponatistili s hujskajočim komentarjem: zatrboili so zaeno z državnim pravdnikom, da morajo po krivem obdolženi unijski odborniki na vešala.

Po tej oblastni izjavi državnega pravdnika, ki je trdil, da ima tri verjetne in neizpobitne priče, so srea kapitalistov skakala veselja. V duhu so že videli unije stavbinkih delavcev zdrobljene v prazen nič, kot ob času justične komedije leta 1886. Veselje je bilo kratko — danes pa imajo velikega mačka, ki jih sedaj tolaži za skrbno negovane želje in upe, ki so splavali po vodi.

Priče, o katerih je govoril državni pravdnik Wayman, so se izkazale kot trije malopridneži najnižnje vrste: policijski vohun, zločinec in malopriden deček.

Tem pričam nasproti je pa zagovornik Erbstein postavil verojetne priče iz delavskih in meščanskih krogov. Ko je sodnik Honore pod prisego zaslišal priče, je izjavil državnemu upravniku, da bo obtožence izpustil kot po nedolžnem obdolžene, ako državni pravdnik ne pripelje svojih priči in dokaže nasprotno.

Po tej izjavi sodnika je bil državni pravdnik, nolen v celens, primoran dne 19. julija svoje priče postaviti pred sodnika.

V začetku dokler so trije malopridneži Norman Goldstein, sprideni deček in Frank Pardee govorili, je šlo vse gladko. Govorili so po želji kapitalistov, kapitalističnih časnika in državnega pravdnika. Državnemu pravdniku se je topila duša v veselju, ker je šla laž državnim pričam tako gladko iz ust.

Laž ima pa kratke noge! Tega pregovora se je najbrž spomnil tudi Wayman, ko je zagovornik Erbstein po kratkem izpraševanju dognal, da so vsi trije veliki lažnjivi, glavna državna priča Pardee pa kaznovan zločinec, krivoprisežnik, ki tudi po izgovoru zdravnikov ni zdrave pameti.

Po tem dogodku je državni pravdnik bled sramote umaknil obtožnico proti tem unijskim odbornikom. O Donnellu, Garvinu in

Kearnyu. Kot oblit kužek je jeljal v zadregi, da mu je policijski nadzornik Hunt priporočil vse tri priče kot značajne, verojetne in zanesljive.

Seveda je to le prazen izgovor. Waymanu je bilo znano življenje Pardeea, kot je bilo zagovornikom. Noben državni pravdnik ni tako neumen, da bi sprejemal v kakki važni obtožbi priče, ne da bi poznal njih življenje. Nihče ne bo zbrislal vtisa, ki ga je obravnava zvršila na delavce, da je hotel s pokupljenimi pričami spraviti nedolžne unijske odbornike na vešala. Wayman je pač pozabil, da živimo v letu 1911, da je leto 1886 že daleč za nami.

Preganjanje v splošnem je tudi podobno preganjanju izza leta 1886. V noči predno so nastopile priče državnega pravdnika pred sodnikom Honore-a, so vohunski tolovaji — detektivi udri v prostore raznih unijskih. S silo so odprli pisalne mize in pokrādli nekatere listine. Vse je ležalo križem v pisarnah, kot da bi vdrla divji Vandali v sovražno deželo. Zagovornik Erbstein je izsilil z vprašanji iz glavne priče Pardeea, da je dobil denar od policijskega nadzornika Hunte in zloglasnega Burnsa, tistega Burnsa, ki je ugrabil br. Mc Namara in ga osegal v Los Angeles.

Ko je državni pravdnik umaknil obtožnico, so se odigrali nepopisni prizori v sodni dvorani. Delavci, ki so poslušali obravnavo, so nekateri vdrli naprej in pričeli stiskati roke svojim oproščenim bratom, drugi so pričeli ploskati, marsikomu je pa kanila solza po zagorelem in od vetrov razoranem licu.

Zdaj si pa še ogledimo trojico, ki naj bi bila merodajna za specialno porotno sodišče, da bi šli na vislice Simon O'Donnell, James Garvin in Thomas Kearny.

Evo jih: John E. W. Wayman, včasih se je imenoval Lewy Mayer, nekdanji zagovornik profesionalnih igralcev, lastnikov nesramnih hiš, lista "Chicago Tribune", izvoljen leta 1908 državnim pravdnikom za okraj Cook.

Ta človek je dovolil, da je Bussejev graftarski in klikarski krožek vsel kazni.

Dovolil je, da se je David Bayer, delovodja skebov, ki je umoril strokovno organiziranega pekoveškega pomočnika Karela Černjica, pred veliko poroto opral.

Nicholas Hunt je obogatel po profesionalnih igralcih, lastnikih hiš greha in delal je kšeft v Hyde parku v letu, ko je bila svetovna razstava.

Policijski načelnik Collins je ob času, ko je bil Dunne župan v Chicagi, odstranil tega človeka iz policijske službe, ker je "prevestno" spolneval svojo službo.

Leta 1904 je bil ta človek ob času stavke klavniških delavcev ponižen sluga mesarskih kraljev. Ko je bil leta 1907 izvoljen Fred Busse županom Chicage, je tega uglednega branitelja koristi velekapitalistov zopet pozval nazaj v službo.

Frank Pardee, glavna priča, da se postavnim potom umori tri nedolžne odbornike.

Tega človeka so aretirali dne 7. maja 1906 v St. Louisu zaradi goljufije in krive prisege. Pardee je krivdo priznal, na kar ga je sodišče obsodilo na dve leti ječe. Ko je sedel v ječi, so ga poslali v Fultonov azil za kriminalne blazneže. Temu človeku je dal Hunt sto dolarjev.

To so ljudje, ki so hoteli spraviti tri poštene delavce na vislice. Bratje — delavci! Takí dogodki so mogoči, kjer je občina v rokah kapitalistov ali pa njih golega orodja á la Wayman in Hunt. V Milwaukee, kjer imajo socialisti prvo besedo v občini; so taki dogodki nemogoči — mestna socialistična uprava bi takega policijskega nadzornika kot je Hunt, spodila prvi dan iz službe.

Delavci! Vi imate volilno pravico, čež noč, kedar so volitve, lahko pometete s kapitalisti. Zakaj ne storite tega? Ali je res treba, da pojde še nekaj unijskih odbornikov na vešala, predno bode te razumeli, da se morajo delavci organizirati tudi politično v socialistični stranki, ako nočejo zgubiti postojank, ki so jih priborili po hudih, težkih bojih in z mnogimi žrtvami?

Delavci, čas je, da krenemo na drugo pot, ako nočemo, da ne bo tudi za naše potomce življenje pravi križev pot.

Mi vemo, da kapitalisti črtijo delavce strokovne organizacije. Ali se bolj kot unije, pa sovražijo delavsko politično organizacijo — socialistično stranko. In kar sovražijo in črtijo kapitalisti, zamore koristiti le delavcem.

Zategadel delavci v socialistično stranko!

SOCIALISTIČNI PREGLED.

Socialistični župan W. E. Menton v Flintu, Mich., je imenoval socialiste za načelnika policijske, načelnika odseka za vodo in mestno bolnišnico, toda mestni zbor, kateri po večini še sestoji iz starih strank, je županovo imenovanje odbil, češ, da so novi nastavljeni "preradikalni". Socialisti so jim prenevarni! Socialistični policijski šef ne bi pretepal štrajkarjev in morda bi zaprl par kurbišč. To je več kot pa morejo kapitalisti prenesti. In kdo bi sleparil v odseku za vodo in bolnišnico, če bi bil socialist zraven? Resnično! Socialisti ne smejo na taka mesta — dokler se delavci ne spametujejo in ne izvolijo večine socialistov v mestni zbor.

Sodr. Fred D. Warren, urednik "Appeal to Reason-a", potuje po zapadnih državah, koder prireja predavanja in propagandistične shode.

Kapitalisti se ponekod še vedno poslužujejo policije v svrhu razbijanja "nevernih" socialističnih shodov na ulicah in kršenja ustavnih pravic, ki jamčijo svobodo govora. V Duluthu, Minn., je 16. t. m. šef policije razbil shod, na katerem je govorila Lena Marrow Lewis. Mnóžica je na to šla na privatni vrt jednega sodruga in shod se je tam nadaljeval nemoteno. — V New Yorku je bil aretiran 19. t. m. sodr. J. C. Frost, ko je govoril na Wall Streetu u prav pred Morganovo banko. Bil je takoj izpuščen. V Detroitu je bilo zadnje dni aretiranih več populčnih govornikov na zahtevo lastnikov lokalnih kvartopirnic. V Chicagu so bili pred kratkim aretirani trije poljski govorniki in dva angleška, ko sta na uličnem shodu obdelavala policijski graft in pokroviteljstvo hiš za prostitucijo. Aretirani so zahtevali porotno obravnavo.

Milwaukeeški župan, sodrug Seidel, je preskrbel več municipalnih higijeniško-zdravstvenih vzgojevališč za otroke revnejših slojev v mestu. Prvo tako vzgojevališče je otvorjeno v ponedeljek v poljskem središču mesta. Zdravniki, ki so večič poljskega jezika in postrežnice bodo podučevale matere kako morajo ravnati z otroci, da bodo krepki in zdravi. Izvežbane zdravniške postrežnice so na razpolago materam v slučaju poroda ali boleznim vsak čas po dnevi ali po noči na mestne stroške.

Črnokožni suženj je bežal od svojega gospodarja. Današnji mezdni suženj pa teče za gospodarjem in ce mu ponuja v sužnost. Kako dolgo še bodo delavci zadovoljni z mizernimi drobtinčiaci, ktere jim mečejo kapitalisti kot "nagrado" za nakupičeno bogastvo?

Ste že obnovili naročnino "Proletarca"? Če jo še niste, storite to takoj, da se vam ne ustavi lista.

Splošen pregled.

Osmi strokovni zbor v Nemčiji.

V Drazdankih zboruje osmi strokovni kongres — v času, ko je nemško meščanstvo s svojim socialno-zavarovalnim redom pokazalo, kaj razume pod besedo: socialna politika in kako "zastopa" delavske interese. Z velikim zadovoljenjem se organizirano nemško delavstvo lahko ozira na ogromno delo, ki ga je od zadnjega kongresa z lastno močjo opravilo. Ko je l. 1909. zboroval sedmi kongres je organizirana armada šela l. 831.731 strokovno organiziranih delavcev. Danes pa je število prekoračilo dva milijona. Letni dohodki znašajo v minulem letu 64 milijonov mark. Število centralnih zvez se je zmanjšalo, kar je živ dokaz, da je nemško delavstvo spoznalo važnost koncentracije, važnost enotnega vodstva v strokovnem gibanju. Na dnevnem redu so velevažna vprašanja. Nemška vlada pripravlja pod pretvezo kazensko-pravne reforme atentat proti delavski koalicijski pravici; strokovni kongres bo razpravljal o obrambi te osnovne delavske pravice. Z ozirom na žalostna junaštva in na vandalizem, ki ga je meščanska večina nemškega državnega zbora uganjala nad socialnim zavarovanjem, je pomembno poročilo o delavskem varstvu in delavskem zavarovanju. Strokovni kongres bo obtožil meščansko družbo zaradi škandaloznega "varstva" domačih delavcev in delavk. Glede domače industrije, tega gnezda kapitalističnega izkoriščanja, se meščanska družba ni nikoli povspela nad votle in sentimentalne fraze. Pred nekaj leti je bil sklican tozadeven shod, ki se ga je udeležila tudi žena nemškega cesarja. Pa kaj se je izboljšalo od tedaj? Pravi nič! Kapitalizem nemoteno pri živem telesu odira domače delavce; razen čednih besedi delavstvo od meščanske družbe nima kaj pričakovati. — Dalje bo razpravljal kongres o nezaposlenosti in o posvetnem delovanju strokovnih društev.

Dokler je vladal v Mehiki krvokol Diaz, se delavci niso smeli geniti. Vsako, še tako skromno zahtevo delavcev je Diaz utopil v rekah krvi.

Zdaj se je spreminil položaj v Mehiki. V nekem rudniku štrajka 10 tisoč delavcev, v mestu Mehiko počiva promet na uličnih železnicah. Nova vlada pa ne sme in ne more zopet uvesti vlado sablje, ker še ni utrjena. Tudi politični občiri jo silijo, da ne sme vprizarjati krvolitvi. Skušala bo torej posredovati v korist delavcem. In če to opazijo drugi delavci, bodo prišli delavci družih strok tudi s svojimi zahtevami na dan in nakrat bode mo tudi v Mehiki imeli moderno delavsko gibanje.

Novi mogotei razumejo, da ne smejo posnemati Diaza, ako se hočejo obdržati na krmilu. Res je Madero eden prvih bogatino, vseeno pa to ne spričuje, da ne bi videl dlje, kot drugi bogatini. Georg Washington, prvi predsednik ameriške republike je bil tudi bogatin. Vzlie temu je pa bil demokratičnega (ljudskega) duha.

Madero je uvidel, da je treba najprvo pomagati kmečkemu proletariatu s tem, da se med njega razdeli zemljišče. Eden njegovih gubernatorjev, ki ima svoj sedež v Chihuahua, je pred kratkem izdal okrožnico, v katerem obsoja inozemske kapitaliste, posebno pa izkoriščanje delavcev skozi prodajalne v rudniških naselbinah, ki so lastnina ameriških kapitalistov.

Tudi republika Guatemala je zdaj popolnoma v rokah trstjanov. Ameriška rudniška in zemljiščna družba, kateri stoji na

čelu eksenator in večkratni milijonar Clark, je dobila koncesijo, ki ji daje moč, da kontrolira vsjo produkcijo v deželi. Ta truš ima pravico, do vseh sodna cest, gradnjo železnice, brzojavov, telefonov in državnih cest.

Promet je doecela v rokah tega trusta. Tudi enega tovora se ne sme premakniti iz kraja v kraj, ako ne dá dovoljenja ta novepečena kapitalistična družba. Vse stare koncesije so neveljavne. In kdor poseduje kakšno staro koncesijo, jo mora izročiti trustu tekom šestih mesecev.

Iz navedenega sledi, da so gospodarsko ameriški kapitalisti popolnoma podjarmili republiko Guatemala. In smelo lahko trdimo, da ameriški kapitalisti ne bodo mirovali, dokler ne bodo v svojih krepkih imeli celo Centralno in Južno Ameriko.

Koder ne pojde z lepa, pojde pa z grda. Najeli bodo tolpo pustolovev, jo oborožili, da udere v nepokorno državo in zaneti revolucijo.

MOLOHOVE ŠTEVILKE.

Na podlagi proračunov raznih držav je neki angleški list objavil pregled vojaštva v miru in na vojni v posameznih državah za leto 1911. Tu se nam kažejo sledeče številke:

	Število vojakov v miru	na vojni
Nemčija	622.520	4.146.000
Avstro-Ogr.	425.365	2.265.000
Belgija	43.126	171.000
Kitajska	224.630	1.302.030
Danska	16.600	111.000
Španija	115.692	538.000
Sev. Amerika	81.361	218.000
Francija	608.000	3.869.000
Grška	23.224	90.000
Holandija	33.172	176.500
Italija	242.375	1.214.000
Japonsko	225.500	1.005.000
Norveška	12.680	149.000
Portugalsko	31.550	379.000
Rumunsko	85.310	500.000
Rusija	1.209.696	5.530.000
Srbija	37.261	340.000
Turčija	321.000	1.175.000
Bolgarska	56.606	400.000

Stroški za vzdrževanje militarizma znašajo v teh državah v miru vsako leto:

	V angleških funtih
Nemčija	42.128.971
Avstro-Ogrska	31.108.100
Belgija	2.397.000
Kitajska	11.698.433
Danska	1.245.000
Španija	5.712.945
Sev. Amerika	25.359.804
Francija	34.886.019
Grška	926.000
Holandija	2.495.000
Italija	14.916.589
Japonsko	8.900.995
Norveška	766.000
Portugalsko	1.997.947
Rumunija	2.352.366
Rusija	55.891.194
Srbija	1.041.735
Turčija	11.604.187
Bolgarska	1.592.818

Skupaj 257.021.113
Skupni stroški v omenjenih državah znašajo torej za militarizem v enem samem letu 257.021.113 funtov šterlingov, to je v amer. denarju približno eno in četrt milijarde dolarjev.

Prvi socialistični poslanec na Portugalskem. Poročilo o izvolitvi socialističnega Manuela José de Silva v prvi republikanski parlamentu je zbudila v prebivalstvu nepopisno veselje; s tem je odprta proletariatu v parlamentu meščanske republike govorniška tribuna. (Volilna komisija je proglasila izvolitev republikanec dr. Nunes da Ponte; vsled sleparskih volunih manevrov, ki jih je uganjala republikanska stranka, so socialisti vložili protest. Parlamentarna komisija za pregledovanje mandatov je razveljavil amandat dr. Nunesa da Ponte in proglasila sodr. de Silva priti za izvoljenega.)

Iz polja delavstva.

21 premogarjev je zopet darovalo svoja življenja na altar boga profita v Sykesville - premogokopu pri Dubois, Pa., ko so eksplozirali plini 17. t. m. Šest je bilo usmrčenih na mestu, a ostale je zadušil smrtonosni plin in dim.

28.795 mož je bilo vpslenih v rudnikih in drugih rudniških podjetjih (topilnicah itd.) v bakrenem okrožju v Houghton County, Mich., koncem l. 1910.

Štrajk železarsko-stavbinkih delavcev grozi v Des Moines, Ia. Oudotna Iron & Bridge Co. je vpeljala "odprto delavnico", ktere pa unijski delavci nečejo priznati.

Štrajk premogarjev v Irwin - Greensburg okrožju (Westmoreland County, Pa.,) kateri je trajal nad 16 mesecev, je po vodstvu premogske unije uradno razglašen končan. Premogarji so izgubili bitko.

V iztočni Oklahomi štrajka 450 premogarjev. Konferenca v svrhu poravnave med štrajkarji in premogarskimi baroni, na kateri je bil navzoč tudi mednarodni predsednik premogske unije John P. White, se je vršila zadnje dni v Fort Smith, Ark.

Štrajk krojaških delavcev v Clevelandu se nadaljuje. Mestna vlada je dala kapitalistom policijo na razpolago, da zamorejo razganjati in surovo pretepati štrajkarje. Policijska protekcija krojaških tvrdk stane mesto odkar je štrajk že \$15.000 ali \$500 dnevno. Zadnji terek je policija peš in na konjih divjajsko napada okrog tisoč štrajkarjev, ki so priredili obhod v štrajkarskem delu mesta. Policiji na konjih so zdiralji v množico žen in deklet ter jih podrli na tla; vihteli so kolec na desno in levo in končno aretirali 32 moških in 26 deklet. Krojaški štrajk v Clevelandu traja že šest tednov in vse krojačnice počivajo.

Najznamenitejši štrajk, kar jih je menda bilo še kedaj v Ameriki, je te dni v Vancouveru, B. C. Tamkaj namreč sedaj prvič, odkar delavci pomnijo, štrajkajo tudi kitajski kulji skupno z domačimi delavci. Zaštrajkali so stavbni delavci na vseh novih zgredbah. Ko so domači delavci ostavili poslopja, zagnali so tudi Kitajci orodje proč rekoč: "We no selabs; we stlike alle same as white men!" (Mi nismo skabje; štrajkati hočemo kot beli mošje!)

V Butte, Mont., je bila otvorena zadnja sreda letna konvenca Zapadne rudarske zveze. (Western Federation of Miners.) Navzočih je 140 delegatov. Lewis A. Duncan, socialistični župan mesta Butte, je imel pred delegati pozdravni govor, v katerem je dejal: "Vaša organizacija mora biti vedno bojevita; s pripogojenim kolenom in v razprostrtimi rokami se ne pridobi nobena svoboda. Stojte pokonci s stisnjenimi pestmi in zahtevajte: daj! Jaz ne poznam svobodnega niti vselega življenja dokler je moj brat, naj-sibo bele, črne, rjave ali rmenе polti, v sužnosti. Mi hočemo, da bo človeška družba preustrojena tako, da bo vsak človek lahko pogledal drugemu človeku v obraz in rekel: "Jaz nisem več kakor ti in ti nisi nič več kakor jaz!"

Slov. kapitalistični žurnalezem v Ameriki mora biti že resskozinskoz gnil, če vstanovljajo neodvisno slov. kapitalistične časnike z denarjem, ki je izsizen iz nesrečnih ženskih bitij, ktere je kapitalizem pahnil v hišo sramote.

Tužna je prihodnost za narod, ki čita časnike, ki jih lastujejo in pišejo ljudje, katerih rok se drži denar iz hiše prostitucije.

Neodvisen list je vsakemu na prodaj, kot prostitutka na ulici.

IZHAJA VSAKI TOREK.
Lastnik in urednik:
Jugoslovenska delavska tiskovna družba
v Chicago, Ill.
Naročnina: Za Ameriko \$1.50 za celo leto, 75c za
pol leta. Za Evropo \$2 za celo leto, \$1 za pol leta.
Opisati po dogovoru. Pri spremembah besedila
in volaj novega naznanitja tudi STARJ naslov.

PROLETARIAN
Owned and published EVERY TUESDAY by
South Slavic Workmen's Publishing Company
Chicago, Illinois.

Glasilo Slovenske organizacije
Jugosl. socialistične Zveze v
Ameriki.

Frank Podbiceps, President;
Frank Podboj, Secretary;
Frank Janelić, Treasurer.
Frank Petrić direktorij.
Jon. Bratković

SUBSCRIPTION RATES: United States and Canada,
\$1.50 a year, 75c for half year. Foreign countries
\$2 a year, \$1 for half year.
ADVERTISING RATES on agreement.

NASLOV (ADDRESS):
"PROLETAREC"
3146 Blue Island ave. Chicago, Ill.

Delavci in visoka carina.

Govor sodr. V. L. Bergera v kongresni zbornici 14. junija t. l.
(Nadaljevanje.)

V severnih državah tudi ni dosti boljše. Pod sedanjim sistemom ni nič več kot naravno, da so bogatiji vedno bogatejši in uboži vedno ubožnejši. Prosta konkurenca ne omeja močnega; v izkoristitju ubogega delavca ima prosto roko.

Druga stvar: Moč na kapitalistični strani je tako velika in odpor na delavski strani še tako neznan, da faktično nikjer ni svobode kontrakta. Monopol orodja je naredil delodajalca prave avtoritete, delavca pa odvisnika — hlapca. Delavec je navaden najet privesek mašine.

Mašina je postala glavna stvar, toda draga stvar. Živi privesek: delavec se lahko dobi z malimi stroški. Ako danes lastnik mašine in orodja ne dovolj delavcu delati, zadnji nima obstanke dokler spet ne dobi drugega "gospoda proizvedelca", kateri mu bo dovolil delati. Na ta način današnji sistem ustvarja odvisnost tisočeri od per ljudi.

Ironično je, ko naši kapitalisti pravijo, da imajo delavci svobodo, sprejeti ali pa zavrniti pogoje delodajalcev. Ako delavci zavrnejo pogoje, ki so dovolj drugih lačnih in raztrganih, ki so takoj pripravljeni, zavzeti njihova mesta. Toda recimo, da delodajalec ne more dobiti drugih, ki bi zavzeli mesta tistih, kateri zavrnejo njegove pogoje — kar pa naravno ni mikijer — ali mislite, da bi se podal? Jendostavno bi ustavljal delo. Nikar pa ne mislite, da bi s tem škodil sam sebi. Na njegovem domu bi vseeno vladal luksuz kot po navadi in morda bi se kratkočasil še s tem, da bi odpotoval v inozemstvo.

Še ena važna stvar: Ker delavci v plačah ne dobe polne vrednosti svojega produkta — ne dobe vsled tega, ker delodajalci delajo velikanski dobiček z delavčevim proizvodom, — zamore li kdo pričakovati, da bodo pokupili nazaj svoj produkt? Po svoji številni premoči so delavci glavna sila konsumentov v deželi, in moč, od ktere zavisi vse proizvodjanje. Ker pa delavci nikakor ne morejo pokupiti dovolj izdelkov in ker se proizvodjanje vrši brez pravega načrta, nastaja vsled tega takozvana nadprodukcija. Naj delavci proizvedejo kolikor morejo, malo ali dosti, producirajo vedno več kolikor pa zamorejo kupiti s svojimi plačami. To pa zato, ker ne prejmejo v medzidh nikdar toliko, kolikor je pa vreden njihov produkt.

Iz tega izvira tako zvana industrialna krize. Obiskavale so nas vsakih 20 let, ali boljše rečeno, odkar je prišla kapitalistična produkcija. Trgovine in tvorniško delo takrat vselej premane povsod, ker je "preveč blaga na roki". Delavci morajo prenehati z delom in stradati samo zato — ker je vsega preveč na roki! Državniki, znanstveniki, advokati in takozvani reformatorji trdijo ob takih prilikah, da je preveč ali premalo srebra, da ni javnega zaupanja in vse mogoče vzroke le pravega ne, kateri povzročijo krizo ali paniko.

Take hude čase občutijo najbolj le tisti, ki zavise od dela. Siromaki vedno občutijo hude čase. Žene in hčere kapitalistov obiskujejo plese, partije in gledališča v svili in diamantih vedno, naj bodo "dobri" ali "slabi" časi. Ob časi krize prireajo kapitalisti celo pogostejše plese in pojedine, ktere nazivajo "zabave v korist revežev".

Kar se tiče obstanke za delo, je delavec danes na slabšem kakor je bil kedaj v zgodovini. Negotovost dela in strahote brezposelnosti ustvarjajo zanj naravnost grozen položaj. Delavec danes ne sme delati kadar hoče in kadar more, da bi zamogel preživeti sebe in družino. Dela le tedaj, kadar gre za dobiček delodajalca.

Kako je vse to prišlo — to je stvar industrialnega razvoja.

V prejšnjih dobah, predno je kapitalistična produkcija stopila na oder, cvetelo je rokodelstvo, ki so po nekaterih krajih in v nekaterih slučajih nahajalo še danes. Sistem rokodelstva obstal je v tem, da je delavec sam posedoval sredstva za proizvodnjo. Delovno orodje je bilo takrat še skromno, okorno in zelo po ceni; zato pa je tudi pripadalo proizvajalcu. A tekem časa, zlasti odkar se vporablja parna sila, se je orodje stopnja zboljšavalo, povečavalo, spajalo in izpopolnjevalo, tako da je orodje, ki je bilo še pred 50 leti nekaj navadnega v rokah rokodelca, danes že spremenjeno v stroj. Namesto ročnega kralnega stola, kolovrata in kovaškega klada, imamo danes mehanični stol, predilno mašino in parno kladivo. In namesto pojedinih delavnic je danes velika tovarna, ktera združuje delo stoterih in tisočeri delavcev. Istočasno je produkcija prešla iz rok osamljenih, pojedinih rokodelcev v serije socialnega in spojenega dela. Volnina, platno, kovinski predmeti, vse, kar danes pride iz tvornic, je skupno delo, ktero gre skoz roke mnogih oseb predno je dovršeno. Noben posameznik ne more danes reči o kakem predmetu: "To je moje delo."

Kljub temu se pa s socialnim orodjem in s socialnim produktom še danes ravna tako, kakor se je v času, ko je bilo orodje individualno in ko je posameznik izvršil produkt. Sedanja nova moda proizvodjanja je okovana v staro formo prilščevanja, dasiravno nova forma produciranja ne temelji več na tistih razmerah kakor stara. V prejšnjih časih si je lastnik individualnega orodja prilstil ali vzel za svojo lastno porabo svoj proizvod, med tem ko si danes — važnost tega fakta je treba dobro premisliti — lastnik orodja ali mašine prilasti produkt drugih. Prilasti si ga brez porote in brez razsodka.

Iz tega je jasno kot beli dan, da privatno lastništvo sredstev za produkcijo, ki je poprej služilo producentu za ne nabavo produkta, služi danes v izkoriščanje, v hlapčevstvo.

Razvoj priprostega orodja v stroj je ločil delavca od njegovega produkta. Na ta način povprečno majhno število kapitalistov si prisvaja monopol in sredstva za proizvodjanje.

Ali se potem še čudimo, če se delavci tupatam upirajo vmeščevanju mašinerije?

Zmaga človeškega uma nad naravnimi silami, ki bi naravno morale koristiti vsem ljudem — nemejen izvor blagostanja človeštvu — so v nešteti slučajih res prokletstvo za delavce! Koliko meznih delavcev je nastop mašin vrgel iz dela! In koliko življenj je bilo vsled tega uničenih!

Vse koristi od novih iznajdeb, strojev in drugih izboljšanj ima le majhni razred kapitalistov; na drugi strani pa nove iznajdbe, mašine in ostale inovativne delovne orodja izpodrivajo delavce in neprestano množijo armado brezposelnih, ki so vedno pripravljene odvzeti dela tistih, kateri že delajo in tako zajeziti delavski trg. In ravno iz armade brezposelnih kapitalisti tudi rekrutirajo svoje posebne policaje, pomožne šerife, pinkertonske detektive in manjše politikarje.

Toda ne trpijo samo mezni delavci. Mali obrtniki in mali trgovci tudi občutijo pik nejedne kompeticije. Vsak mali trgovec je v večnem boju z vsemi svojimi sotrgovci. Drug proti drugemu

dviga pesti, in večjega sovražnika trgovec menda nima kakor je njegov sosed, kateri skuša vsak dan prodati toliko kakor on. Posledica tega je, da se v fabriki kakor v prodajalni neprenehoma znižavajo plače vslužbenec in da se poveča prodaja. (Dalje.)

KAKŠNI SO SOCIALISTI.

Pod tem naslovom je prinesel slov. soc. dnevnik "Zarja" v Ljubljani članek, ki je satira za klerikalne politične žonglerje.

Članek se glasi: "Kaj so pravzaprav socialisti? Nikar se ne čudite, ljudje božji, če vprašujemo tako sedaj, ko je v praksi zapisano leto 1911 po Kristusovem rojstvu in ko že vsak baron misli, da ve, kaj so in kaj hočejo socialisti. Saj je še milostljivi gospod knezoškoč Anton Bonaventura Jeglič, ki je prespal štirideset let izza odprave kopordata, prepričan, da sega njegova znanost tako daleč, zakaj drugače ne bi mogel v svojih pastirskih listih tako drastično opisovati rdečih groze in klieti nebes in pekla na pomoč zoper Hune in Tatare naših dni. Sploh se ne da tajiti, da je število samozavestnih "poznavalcev" socializma in socialne demokracije silno naraslo tudi na Slovenskem, kjer večini niso mislili, da je sploh treba poznati take reči.

Ali ravno to veliko število dela velike težave. Toliko jih je, ki tolmačijo socializem in opisujejo socialiste, vsak po svoje, da se zdi človeku, kakor da bi se mu vrtil mlinski kamen v glavi in tema se mu dela pred očmi. Cankarjev zlojed, ki ga je Peter pripeljal v dolino šentflorijansko, ni mogel biti v večji zadregi, ko so mu težki dušni dvomi začeli narekovati znameniti monolog.

Kolobarji nasprotij in protislovij bi se dali še nekako ustaviti in raztegniti v ravne črte, če bi vsaj Janez vedno govoril kakor Janez in Pepe vedno pel kakor Pepe. Toda kaj naj ti pomaga logika in vsa druga učenost ger do katoliške matematike, če ena reč v enih ustih ni dva dni enaka in kam naj se dene ubogi razum, če se mu dimnikar pred očmi spreminja v mlinarja in če plešejo vse mavrične barve kankan?

Dr. Krek pripoveduje v pondeljek, da prepričan kristjan ne more biti socialni demokrat, v sredo zatruje, da je za vsakega marksista prosaora v Slovenski ljudski Stranki, v petek hvali socialno demokracijo, da je značajna stranka, v nedeljo pa obzubljuje o sentimentalnem pritrjevanju dr. Šušteršiča, da je samo rep liberalne stranke.

Socialni demokratje so pošteni člani slovenskega naroda, obenem pa zločinski izdajalci slovenskega naroda. Pred volitvami so socialisti ljudje, ki poznavao prave politične naloge, dan po ožjih volitvah so največji tepeji pod slovenskim solncem. Dopoldne pošteni delavci, popoldne judovski hlapci.

Človek res ne sme preveč razmišljati o vseh sodbah in interpretacijah te vrste, zakaj eno samo premajhno blaznijo imamo na Kranjskem in še te ne hvalijo prav preveč. Kdor se hoče izogniti nevarnosti, ki izvira iz tega nedostatka deželnega gospodarstva, mora energično reči "amen" in se zadržati za vsak tak poduk od klerikalne in liberalne strani. Potem si mora ogledati socialistični program in delovanje socialne demokracije in če mu je pamet zdrava, bo našel odgovor.

Najprej pa naj se pomisli, da bi se moralo res začeti solnee sukati okrog zemlje, kar je že od Galilejevih časov odpravljeno, da bi mogli biti liberalci ali klerikalci ali pa slogaški narodnjaki zadovoljni s socialno demokracijo. Nasprotnik, ki se ujema z menoj, naj se gre solit. Stranke se ločijo zato, ker so njih interesi, nazori, cilji različni. Kadar je ovea volku všeč, je navadno slabo za oveo in zatagadel je tudi za socialno demokracijo bolje, da ni vseč drugim strankam. Ne liberalni, ne klerikalni želodec ne bi mogli biti zanj prijeten dom.

Če smo to prevdarili, tedaj bomo vedeli vsaj toliko, da niso socialisti ne liberalci, ne klerikalci, ne nacionalci in sploh nobeni aeci, ampak pač samo socialisti. S tem spoznanjem smo že nekaj pridobili, zakaj kdor hoče čitati knjige,

mora poznati črke. Še starega testamenta ni mogoče brati brez poznavanja abecede.

Podkovani s to sicer čisto pohlavno učenostjo lahko opazujemo socialiste dalje. Kaj bomo opazili?

Socialisti so ljudje . . . hm, tudi tukaj se ustavlja pero, kajti slišali in čitali smo tudi nasprotno trditev. Pravili so, da so socialisti živina, zverine, hudčičevi otroci, sinovi cporncie. Ali morda so bile te trditve izrečene v tisti strasti, ki učinkuje kakor prevelika doza alkohola, ali pa so bile bolj peniške figure. Kar smo v življenju poznali socialistov so bili vendar vsi tako ustvarjeni kakor tisto bitje, ki ga prirodoslovje imenuje "človek". Zato je nema- ra tudi brez posebnih dokazov dovoljena beseda, da so socialisti ljudje.

Ali kakšni ljudje? Ker nismo vsi enaki, bo že treba povedati še kaj več.

Socialisti so torej taki ljudje, ki nočejo verjeti, da sta bila v paradizu dva Adama in da je enemu njegova Eva porodila kapitaliste, grofe in škofe, drugemu pa njegova uboga delavsko paro.

Socialisti si ne dajo dopovedati, da je Bog oče ukazal Rothschildom in Rockefellerjem: "Vaš bodi ves denar na svetu", aristokraci- čnim in nearistokraci- čnim ve- posestnikom: "Vi imate pograbiti vso zemljo", delavcem pa: "Vi boste garali in se mrevarili, da se bo posvetni in cerkveni gospodi dobro godilo na zemlji".

Socialisti mislijo, da človek nima oči zato, da bi bil slep, ušes, da bi bil gluhi in razuma, da bi bil neumen. Zdi se jim, da niso samo delavčeve roke ustvarjene za delo in samo bogatinska usta za piške in torte.

Taki ljudje so to, ki pravijo, da se svet ni izpreminjal in razvijal, le dokler niso sedanji bogatini nagrabili svojih bogastev, ter da ni nobenega zakona, da bi se moral zdaj naenkrat ustaviti ves razvoj.

Tudi ljudje so socialisti in njih duše so polne nezadovoljnosti. Pa še tega jim ne vtepete v glavo, da je nezadovoljnost greh, zločin, ali pa vsaj strašna nesreča. Narobe! Pravijo, da je zadovoljnost brez povoda velikanska neumnost in jo celo smatrajo za zlo.

Taki so. Kam jih vodi večna nezadovoljnost, bomo pa še videli. Kdor hoče z nami vred spoznavati socialiste, naj pa pridno čita "Zarjo". Ta mu bo povedala marsikaj o njih.

Ameriški Slovenci, ki hočejo poznati socialiste, naj pa čitajo "Proletarec". V tem listu bodo mnogo čitali o njih.

— Charles M. Schwab, predsednik "Bethlehem Steel Corporation", ki se je ravnokar vrnil z bruseljske mednarodne konferen- ce jeklarskih in železarskih baronov, tajni ali dementira, da se je v Bruslju šlo za ustanovitev mednarodnega jeklarskega in železarskega trusta.

Izjava Schwaba nima najmanjše vrednosti. Kapitalisti še niso nikdar dovolili, da bi jim kdo gledal v karte, kadar so jih tako zmešali, da jim je bil osiguran velik profit.

Pribita resnica ostane, da so jeklarski in železarski industrijeci izvolili na mednarodni konferenci odbor, ki ima izdelati načrt, da bo mogoče nadzorovati ceno jekla in železa po vsem svetu.

— Monarhisti — kraljevi privrženci na Portugalskem bi kaj radi s pomočjo neumnih ljudi zopet prišli do polnih skled in loncev mesa. V Guimaresu so zanetili nemire, kar se prav slabo strinja z nazori monarhistov, ki so zelo pobožni ljudje, kateri pričakujejo še le plačilo na drugem svetu. Ti nemiri so provzročili tudi krvotilje, kar je gotovo tudi v protislovju z verskimi nauki. Njih čreda, ki navadno ne ve, zakaj gre, je napadla častnike in vpila: "Žive- la vera in monarhija!"

Monarhistični pustolovci in kapitan Coucine, ki si je najbrž pridobil več lavorik pri klerikalnih damah na kraljevskem dvoru kot na bojišču, se pripravila s pustolovci, da udere preko meje in zaneti državljansko vojno na korist kralju.

Dopisi.

Cleveland, Ohio.

Cenj. sodrug urednik!

Upam, da mi dovolite nekoliko prostora v listu, da opišem nekoliko dogodok, ki se je zgodil tukaj, sredi naše slov. naselbine, in kateri bo še dolgo krožil v sladkem spominu ponosa, pri vseh onih, kateri si pletojo neverenljiv ves- nice slave s tem, da se možato v- stavljajo v času neprenesljive vročine v svojih suknenih uniformah po javnih ulicah Clevelanda, da tako pokažejo osupnemu svetu, kaj zna in ve napraviti mala skupina "odločnih", "zavednih" mož ako so vstrajni in slozni. Torej k stvari.

Bilo je 4. julija okrog 2 uri popoldne, dan je bil jasen in vroč; toplomer je kazal 108 stopinj; solnce je s tako silo pošiljalo svoje ognjevite žarke na zemljo, da se je zdelo, kakor bi hotelo vničiti vse, kar se giblje živega na nji.

Kdor je le mogel, si je poiskal zavetišča v senci, ali se pa na kak drugi način ubranil silni vročini. Nemila osoda je ravno hotela, da sem moral po oprasku od E. 63 do E. 40 St., hodeč počasi ter se ogibal kolikor je bilo možno soln- cea odprtim mestom, dokler nisem prispel v bližino Knavsove dvorane, kjer sem nepričakovano nale- tel ob velike gruče ljudi, s katerih, radovedno stegajočimi obrabih, sem spoznal, da pričakujejo ne- kaj nenavadnega nekaj izvanred- nega. Ustavil sem se in ni mi bilo treba dolgo čakati, če so zavene- li glasovi godbe; cela četa unifor- mirancev se prikaže na plano. Pr- vi hip sem mislil, da so to klovn- i kakega velikega cirkusa, kateri o- pravljajo javno reklamo za večer- no predstavo, ali kmalu sem se prepričal, da temu ni tako. Na čelu čete je namreč jahal povelnik na konju tako ponosno, tako sa- mozavestno, kakor maršal pred zmagaajočo armado, ter le ovčji pohlevnosti konja gre priznanje, da ni odletel z njega v finem vratolomnem skoku. Za tem je kora- kala godba, tik za njo "fanentre- ger" z dvema pobočnikoma, na- to je vodil "oberlijant" pehota sv. Alojzija, držeč junaško v roki svojo bridko sabljico, izpod čela pa pogledaval po strani po gledal- cih kakor bi hotel reči: no, sedaj vidite, vi nizkotni civilizisti, kaj ste vi v primeri z vojaškimi dost- ojanstveniki. Za temi je korakala kompanija žalostne matere božje s puškami in nožmi ob hoku in za temi še mali oddelek civilne vojs- ke. Videti je bilo na vseh teh ljudih, kakor da bi prišli ravno z vode. Bili so skozinskoz premo- čeni od potu; njih obrabi so bili skoro podobni žarečemu železu, ktero se ima vsak čas raztopiti.

Oj ti Alojzi in ti žalostna mati božja, zapustita vsaj za nekaj trenutkov svoja nebeška mesta; poglejta doli na to dolino solz in v- dela bosta, kako se v vajnem imenu parijske in mučije ubogi lju- dje na pekočem solncu, kateri niso zakrivili drugega, kakor da se jim dopade igrati vojake.

Po končnem poizvedovanju sem zvedel, da obhaja viteško katoliš- ko društvo sv. Alojzija, desetlet- nico svojega obstanke, kateremu na čast paradira vojaščina žalost- ne matere božje.

Slovenski delavci v Clevelandu pusti otročarije, katere nimajo nobenega pomena in ti nič ne mo- rejo pomagati. Otročja doba, ko smo še kot mali dečki skalali o- krogo po tratah ter igrali vojake, je prešla. Nismo več otroci, prišli smo v resno življenje. Otročje igrače niso za nas več. Premisli, kake krivice se godijo proletari- jatu, premisli, koliko prestanejo v življenju, premisli, kako si izko- riščan in zatiran; premisli, kako je tvoje mukopolno življenje, ker danes ne veš, kaj bode s teboj ju- tri. Mesto morilnih igrač si naba- vi znanstvenih listov in knjig ter ob dnevih prostosti izobražuj svoj duh, da bodeš enkrat razvidel, po kakih poti je mogoče priti trpinu do rešitve; stopi v vrste medna- rodnega razrednozavednega del- lavstva; pomagaj svojim tovari- šem v njih boju za rešitev člove- štva iz krepiljev barbarskega iz- koriščanja; postani človek nove dobe, provitljen s spoznanjem resnice. Postani socialist!

Najlepši pozdrav vsem tovari- šem!

Vincene Jurman.

Seattle, Wash.
(Konec).

V Seattle se je v teku jednega leta mnogo izpremenilo in obrnilo za delavca na slabše. Vsak dan se čuti, kako so delavske razmere slabše in Seattle bo kmalu drugi San Francisco, kjer ni moči dobi- ti dela niti za drag denar. Kaj po- maga človeku beautiful City of Se- attle (tako ga namreč nazivljejo tatje delavskih žuljev) če pa ni- ma sredstev, da bi potolažil svoj lačni želodec. In socialistični go- vorniki izrabijo vedno priliko o razlagi beautiful citya, katerega le- potu živjajo le kapitalisti, delavci mora pa gladovati in spati na pri- riji.

Znano mi je, da je pred kra- kem obiskalo Seattle več Slove- cev, ki so se zazeleli zamuditi en čas tukaj. Ali čez teden dni so že pobrali od tod, ker so izprevedi- li, da za njih ni dela.

V Seattle ni velikih industri- jnih podjetij, kjer lahko delajo kot pomagači strojem — strokovno neizurjeni delavci, kakor je to v Chicago. Milwaukee itd.

Tukaj so srednje velike delav- nice vseh strok in imajo vpslene le izučene delavce.

Milijonarji pridejo sicer z vsho- de semkaj gradit hotele, a delav- nice imajo na vshodu, kjer je de- lavna moč ceneja nego ob pacif- ku.

Znani veletat delavskih žuljev Smith Priemir je pričel graditi 42 nadstropno poslepce. Ogromna svota, ki bo stala za orjaško grad- njo, ni bila zaslužena z delom nje- govih rok. Vse to je bilo pritrigno delavcem, njih ženam in otrokom od ust.

Dalje gradi 25 nadstropno pala- čo Union Trust Co in kakor se ču- je, se bo spomladni gradilo še več drugih poslopij. Seveda ne to- varni; pravijo, da je od tovarn preveč dima.

Mesto Seattle je mesto hotelov, cerkva, mesto Salvation Army in gnezdo ameriške buržoazije.

Mizarske obrti pa, če bo šlo tako naprej, kot gre od sedaj, je ne bo več. V zadnjih šestih letih je pre- nehala s poslovanjem 6 naslednj- tvrdk za mizarsko obrt: Imperia decorating Co.; Seattle Bank Ex- tures Co.; Graham Store Fixtur- Co.; Gorham Weber Co. in No- Taylor Cabinet Works Co. V vse- teh delavnicah sem delal dokler jih niso zaprli. Znana Gorham- Weber Co., ki je bila ena najvred- niji tovarni v Seattle, opremljajo za najnovejšimi stroji in iznajdb- mi za proizvodnjanje v mizarski stroki in ki je imela vpslenih stalno preko 300 mizarjev je mo- ralo istotako zapreti, ker ni mo- gla konkurirati z izdelki na vsho- du. Vshodnim kapitalistom je namreč vsled nizkih delavskih plač, lahko konkurirati in tako vladati cel kontinent.

Pri unijskih sejah se je o tem čestokrat razpravljalo, kako bi se prišlo tem neugodnim razmeram v oko in sprejeli so se tudi pre- logi, da se zabrani uvoz vshodnih mizarskim in sploh stavbinskim proizvodnjam na pacifik, toda de- seglo se ni ničesar. Mizarski izdel- ki pridejo z vshoda dvakrat cene- je, nego jih je mogoče izgotoviti tukaj.

Naravnost sramotno je, da se mizarji na vshodu tako malo bri- gajo za povišanje mezde in skraj- šanje delavnega časa, kar bi bilo v prvem oziru v korist njim sa- mim in v pomoč nam na zapadu in pacifiku.

Tukaj na Zapadu, katerega eni imenujejo Wild West, smo v pe- ledku organizacije vseeno na bo- ljem. Tukaj je minimalna plača mizarja za osem urni delavnik \$3.50. Cene življenskih potrebš- čin so pa enake vshodnim.

Kaj pa Milwaukee, Chicago itd. kjer sem moral garati 10 ur za \$1.50, \$1.75 do \$2.00. Znana tvr- dka Brunswick Balke Calendar Co. v Chicago, ki izdeluje salonsko opravo in ki ima svoje tovarne po vseh večjih mestih, kakor tudi v Evropi, ima tudi tukaj svojo fi- lialko. Pred par leti je imela tvr- dka zaposlenih od 20—25 mizarjev. Povprečna plača je bila \$5.00 za 8 urno delo, sedaj so vpsleni le trije mizarji, ki opravljajo le re- parature. Tvr dka skrbi, da pride vse delo zgotovljeno iz Chicago, kjer delavci delajo za \$2.50 do \$2.75 na dan. Oddelek za pohištvo je pa zastopan v Grand Rapids, Mich., kjer delajo mizarji skoraj za nič, kot kitajski kuljii. Iz tega

je razvidno, da kapitalisti le tam

grade svoje tovarne in jih puste ronati, kjer je po ceni delo, ozir. kjer ni dobre delavske organizacije.

V Seattle ne svetujem nobenemu hoditi za delom.

Znani Wabanstein, policijski šef, ki je paševal v Seattle, kot turški paša in z njegovim nastopom proti socialistom vzbujal v javnosti ogorčenje, se nahaja sedaj v disciplinarni preiskavi, ker je kar na debelo kradel občinski denar. Neki Taljan po imenu G. Tupper mu je dal \$1000, da je smel nemoteno držati prostitutke. Nadalje mu je Taljan Malogiovan plačal enako svoto, da je smel držati nemoteno plesno dvorano, kamor so zahajale prostitutke. V temnih bezementih je od borznih spekulantov in drugih gemblerjev prejel ogromne svote denarja. Ker pa prebrisanu le niso mogli do živega, poklicali so na pomoč znanega detektiva Burnsa iz San Franciscu. Burna je zagnal takoj krik, da je šef ograftal mesto Seattle najmanj za \$300.000. 26. t. m. bi imela biti sodnijska obravnava končana, a se je zopet prelomila za en teden. Najbrže pa bo šel lopov prost iz zapora, ker vra na vrani oči ne izkljuje. Kaj ko bi se Burnsu tako ponesrečilo pri br. McNamars v Los Angeles?

Najbožje kakor hoče, lopov policajšef je razpolagal z denarjem, kar očitno. Slutil je že v naprej, da če bo izvoljen sedanji majar Dilling, da bo šla vsa njegova čast in zaslug za satansko delo rakom živžgat in da bo njegove brutalne vlade konec. Ob njegovi odsloovitvi (poleg je bilo odslovljenih še drugih 60 policajev in detektivov) je privedil svojim kolegom večerjo ki je stala nič manj nego \$50.000.

To ga pa izdaja, da je bil ropar prve vrste. Gospodje sodniki so mnenja, da je mož ravnal modro, ker baje tako je moralo že biti, kajti mož da je allright.

Čuditi se tem dogodkom seveda ni. Saj pravi pregovor: male tatove obešajo, velikim dajejo pa nagrade.

In zvonec republikancev Seattlu najbrže ne bo več pel, to so pokazale pomladanske volitve. Demokrate so se združili s takozvani Holyocrerji, a ker še niso bili zgurni, so se zavzeli za žensko volilno pravico, računajoč, da je ženstvo še precej klerikalno, kar se je tudi v resnici pokazalo — in farška banda je zmagala. Farški kandidat Dilling je bil izvoljen majorjem z velikansko večino nad republikance Gillamom, ki je hotel odpreti vrata prostituciji na stežaj.

The Holy Major, kakor ga nazivljejo njegovi pristaši, je prostitucijo zatrl popolnoma.

Socialisti kakor drugod, tako tudi tukaj napredujejo rapidno. To so pokazale že letošnje volitve, pri katerih je bil prvič postavljen socialistični kandidat za majorja E. Brown. Dobil je lepo število 6745 glasov; nadalj se jih ni niti 1000. E. Brown se je izrazil, da čez 7 let mora biti Seattle drugi Milwaukee. Kako tudi ne, saj kapitalizem sam uči delavca potem svoje proizvodnje in lastnine, da ve ločiti, kam delavec spada skozi leto in ob času volitev.

Moderni delavec ne more več verjeti, da je težko in naporno delo, pa pomanjkanje prinesel na svet, ali da je to božja odredba. On se zaveda svojega položaja in si ga želi izboljšati pri vsaki dani priliki. Raj, o čemer so ga poučevali v šoli kot otroka, da pride po smrti, želi imeti tukaj, kakor ga imajo njegovi izkoriščevalci. Nebeško veselje prepučta zaveden delavec čikaškemu Tonetu.

Konečno naj omenim, da "mož z batom" udriha vse prepošasi.

Zalostno je pač, da je med našimi delavci za delavsko stvar še tako malo zanimanja. Vsak naročnik "Proletarca" naj bi se sramoval, ako ne da vsaj 50 et. za moža na delu za večjega "Proletarca". "Proletarce" je odvisen odinole od delavcev in zato je dolžnost delavcev, da ga podpirajo. Gor za tiskovni fond Proletarca, da ne bo mož delal Tonetu v Chicagu nedolžnega veselja!

A. Wershning.

Cleveland, O., 7. julija.

Kenjeni sodrug urednik! Dne 3 in 4 julija se je vršila tukaj v Clevelandu konvencija neke jug. soc. rad. federacije. Ni moj namen poročati Vam vse podrobnosti, ampak omenil bi rad samo, kakšen vtis so napravili ti socialisti name.

Ta jug. soc. rad. federacija je skupina nekaj hrvatskih in srbskih klubov in šteje malo nad 100 članov. Imajo svoje glasilo z imenom: "Radniška borba", ktera izhaja tukaj v Clevelandu v hrvatskem in srbskem jeziku.

Konvencija je bila sklicana večinoma radi tega, da se določi, naj seli pridružijo k Socialist Party ali k Socialist Labor Party. Sklenili so, da se pridružijo zadnji, ker prva, po njih mnenju, ni zadosti revolucionarna. Na mene so ti socialisti napravili vtis kot ljudje, kteri mislijo, da je za vničenje kapitalizma potrebno samo mnogo govorenja a malo dela.

Toda ne kapitalizem; kaj to, vsi njih napadi so bili osvedočeni na Socialist Party in pa na "Trade unio". Na vsak način so hoteli dokazati, da so socialistično stranko ustanovili kapitalisti. Spravili so na dan vsakovrstne "dokaze", da je soc. stranka v zvezi z rep. in dem. stranko.

Ko so dobro obdelali socialistično stranko, so se spravili na "Am Federation of Labor". Ta je po njih mnenju druga naprava kapitalistična za izrabljanje delavcev.

Ko so tako "obsojili" vse organizirano delavstvo ameriško, so pa zaklicali: "Mi pa, dasi je nas ravnalo malo število, ostanemo revolucionarji, kakor do sedaj." Tresi se kapitalizem ameriški, bliža se ti zadnja ura.

Kako daleč pridejo ljudje, ako se dajo voditi raznim sebičnim, kažejo ti karakterji. Hrvatski delavci v Clevelandu bodo tem ljudem odgovorili na ta način, da ustanovijo soc. klub in se združijo z Jug. soc. zvezo v Chicagu. Soc. stranka v Clevelandu se dobro pripravila na prihodnje mestne volitve. Nominirala je svoje kandidate za vse mestne urade razven councilmanov, kar stori v kratkem času. Kandidat za majorja je C. E. Ruthenburg, kteri je eden najboljših soc. govornikov v Clevelandu. Pričakovati je, da se število glasov v Clevelandu najmanj podvoji. Torej Slovenec, kateri ste državljani, na noge za delavske kandidate v jeseni.

Vaš za socializem M. Petrovič.

Iz Teherana prihaja vest, da prejšnji šah Mohamed Ali Mirza glavni mesto, s pomočjo inozemskih kapitalistov pošteno skubijo in odirajo domačine.

Na otoku Haiti je zopet majhna revolucija. Razne kliče so si zopet v laseh, ker se baje plen pri oddaji koncesij inozemskim kapitalistom in razdelil pravično med klikarje, katerih glavna naloga je, da s pomočjo inozemskih kapitalistov pošteno skubijo in odirajo domačine.

Stranka

REZULTAT SPLOŠNEGA GLASOVANJA O OBISKU SO-DRUGA ETBIN KRIS-TANA 1912.

Z današnjim dnev, 25. julija, je večina klubov jugosl. soc. Zveze vrnilo glasovnice o obisku so-dr. E. Kristana z drugo leto v Ameriko. Poslati imajo glasovnice samo se trije klubi, kar znači, da je zadeva rešena.

Predlog gl. odbora, da pride so-dr. Kristan v Ameriko, so klubi sprejeli soglasno, z navdušenjem. Iz med tisoč oddanih glasov, je glasovalo proti le 8 glasov. To znači, da je zanimanje za Kristanov obisk ogromno. Sedaj pa so drugi, povsod na delo, da uvrstimo naše postojanke, tako, da bomo imeli, ko pride Kristan, dovolj rok v izvrševanju dela, ki ga bo nudil istodoben položaj.

Čimbolj bomo utrdili svoje postojanke predno pride so-dr. Kristan, temlaglje in večji uspeh bodo imela njegova predavanja in javni shodi.

Sodrug! Na delo vsi!

Sodrugom tajnikom Jugosl. soc. klubov in članom na znanje.

Vsled ugodnega glasovanja o obisku so-dr. E. Kristana, se na podlagi tretjega predloga v glasovnici razpisuje z avgustom t. l. 5. e. več od člana na mesec za Kristanov prihod v Ameriko. Vse člani v klubih Jugosl. soc. Zveze, kakor tudi njih tajnike se vsled tega zaključka opozarja, da vpošiljajo skozi 10 mesecev naprej po 5. e. več na mesec tajništvu Jugosl. soc. Zveze. Naj se to uvažuje, da ne bo nepotrebnih reklamacij.

Tajništvo.

ZA KENOSHO, WIS.

Vse sodruge se tem potom opominja, da se vdeležijo prihodnje seje Jugosl. soc. kluba, št. 11., ki se vrši v nedeljo dne 30. julija t. l. dopoldne ob 9. uri in sicer v prostorih socialističnega Doma. Na dnevnem redu so zelo važne stvari, vsled tega je upati, da bo vsak slov. sodrugov navzoč.

S socialističnim pozdravom Frank Žerovec, tajnik.

Slov. soc. klub, št. 27. je pri zadnji seji izvolil sledeči odbor: Joe Jauch, organiz. 1128 E. 63 Matia Petrovič, koresp. tajnik, 5436 Stanart Ave. Ant. Gradšer, finančni tajnik. Anton Bogataj, blagajnik. Albin Paulin, knjižničar. Nadzorniki knjig: Fr. Somrak, Ant. Branišer, Josep Mestek. Zastopnika pri mestnem centralnem odboru: Matija Petrovič in Vincenc Jurman. Agitacijski odbor: Vincenc Jurman, Albin Paulin in Fr. Mikše.

NAROČITE SE NA DNEVNIK "ZARJA"!

Kdor želi čitati podučne članke o socializmu, novice iz starega kraja, ta naj naroči dnevnik "Zarja". Zarja izhaja v Ljubljani, Šelenburgove ulice št. 6. II in stane za Ameriko \$6.00 za celo leto.

Collinwood, Ohio.

Kenjeni sodrug urednik! Prepusti mi malo prostora v našem delavskem listu "Proletarce". Le malokedaj primem za pero in napišem dopis o tukajšnjih razmerah, ker mi ne dopuščajo časa, da bi toliko dopisoval, kot bi rad. Dne 19. julija t. l. so se tresla tla v Clevelandu na Public Square, pod trdimi koraki štrajkujočih krojačev in šivilj. Ob deseti uri zjutraj so pričeli korakati štrajkarji — krojači in šivilje — v dolgem sprevodu po eni strani gor, po drugi zopet dol. V sprevodu je bilo več godb in prapori podružnic krojaške unije št. 27., 28 in 37 so plapolali visoko v zraku. Štrajkarjev — moških in ženskih — je bilo pet do šest tisoč. Nekatere ženske so korakale z dojenčki v naročju. Za sprevedom so jahali policaji na konjih, ki pa niso ta pot kalili javnega miru.

Iz množice štrajkarjev so se čuli kliči, ki tirjajo pravico za delavce. Tem kličem je pa odgovorjalo množica, ljudje najraznovrstnejših stanov, ki so stali po trotoarju ali pa iz nebosežev gledali veličastveni spreved štrajkujočih

krojačev in šivilj, ki tirjajo človeške razmere v delavnicah, izven delavnic pa človeško življenje. V množici, ki je gledala manifestacijo za boljše življenske razmere se borečih izžerpanih in izsesanih delavcev v krojaški veleobrbi, se je prelevala iz duše v dušo le ena misel — ena želja: Zmaga trpinom nad kapitalisti, nad njihovimi izkoriščevalci! Vzpodbujajoči kliči gledalcev so se mešali s kliči štrajkarjev v en sam mogočen klic, da se je treslo ozračje: Krivica je, če človek izkorišča človeka! — V nebo vpijoča krivica, če človek živi o delu družega človeka!

To je bil vtis, ki ga je name napravila veličastvena manifestacija za svoje pravice se borečih štrajkarjev. Pa saj je bil vtis tako mogočen in veličasten, da je mirovala tudi policija, katerim navadno ob času štrajka kaj radi postanejo količki rahli za pasom.

J. Kunčič.

ZADNJI TRENOTKI GAPONOVA VI. (Konec.)

Tukaj podajam torej nekatere odlomke, ki se mi jih je posrečilo slišati.

Petindvajsettisoč, to je lep denar — sem slišal Gaponov glas — Račkovski pa še kaj doda. Predvsem je treba naznaniti tri osebe iz bojne organizacije.

— Ali če bi to zvedeli moji sodrug? je vprašal Rutenberg.

— Ničesar ne bodo zvedeli, verjemi mi. Račkovsky je tako razumen človek, da zna vse to urediti. Nanj se lahko popolnoma zanesemo.

Potem je del razgovora ušel moji pozornosti. Ko sem mogel zopet razumeti, sta govorila o delavcu Čeremuhinju ki se je bil pred kratkim ustrelil vsled razkritja bivšega Gaponova Petrova v Gaponu.

— Čeremuhin je bil tepec, je ostro in zlobno pripomnil Gapon. To mu gre, norec!

— Saj je verjel vate, je odgovoril Rutenberg. Nekaterih stavkov mi zopet ni bilo mogoče slišati, potem pa zopet:

— Ali kaj, če te na primer ovadim? — je dejal Rutenberg. Če odprem vsem oči, da s izapleten Račkovskim da služiš detektivnemu oddelku?

— Neumnosti! je odgovorjal Gapon. Kdo bi ti to verjel? Kje imaš pričel, ki dokažejo, da je tako? In potem te v časopisih lahko razglasim za provokatorja in blaznega. Sicer pa pustiva to. Boljše je, da se pogovoriva o najini zadevi.

Ko sem ju zopet mogel slišati, sta že govorila o nameravanih izdajstvu atentata na carja in Durnova.

— Ali te sodruge vendar obesi-je — je dejal Rutenberg.

— Kadar se seka gozd, padajo trske, je odgovoril Gapon. Ali saj si vendar poslal Kalajeva v smrt, zakaj ne bi mogel poslati v smrt tudi te?

Potem sem slišal, kako je Gapon govoril o revolucionarnih strankah in kako se je o njih prevaril. Nadalje je hvalil Račkovskega in njegovo sposobnost, da zna vse trediti brez hrupa.

Kmalu nato se je odigral prizor s "slugo", namreč s sodrugom, ki je bil postavljen na stražo. Gapon je opazil tega sodruga, ki je stal v okrovišču za vrati. Zgrabil ga je z roko za vrat in zakričal z glasom, polnim blazne groze Rutenbergu:

— Martin: On je vse slišal, treba ga je ubiti.

Potem se je obrnil k negibno stoječemu sodrugu in naglo ter ljubezno dejal: Ne boj se, moj dragi . . . ničesar se ne boj. Izpustimo te, samo povej, kdo te je sem postavil. Sodrug, ki je hotel dobiti časa, je odgovoril:

— Vse vam povem, samo daruj- te mi življenje.

— Ne boj se, ne boj, golobček, ga je začel tolažiti Gapon. Le govori. Ničesar ti ne storimo. Pa se je obrnil k Rutenbergu.

— Treba ga je ubiti.

Ali ta hip je Rutenberg odprl vrata na stežaj in delavci so planili n aGaponu.

Ko jih je opazil, je padel na kolena in zakričal: — Martin! Martin! — Tukaj ni nobenega Martina! Odvlekli so ga v sosedno sobo.

Rutenberg si je zakril obličje z rokama in odšel.

— Ne morem. Ostanite tukaj, je zasepetal.

Vstopil sem v sobo, kjer so delavci vezali Gapona.

Po prvotnem načrtu so ga imeli ustreliti. Ali trgal se jim je iz rok in beračil za milost.

— Bratje, bratje . . . je žebрал. — Nismo tvoji bratje . . . Tvoj brat je Račkovskij.

— Bratje, prisegam Vam, da sem to storil le za vašo idejo . . .

— Slišali smo tvoje ideje, vemo, kakšne so.

— Sodrug, v imenu preteklosti — odpustite mi . . . v imenu preteklosti . . .

Delavci so ga brez besedi vezali. — Sodrug, usmilite se, spomnite se, v kolikih rečeh ste združeni z menoj!

— Prav zato zaslužiš smrt, ga je zavrnil eden izmed delavcev. — Ti si prodal policiji našo delavsko kri, zato je zate smrt.

In kakor po spontanem dogovoru s omu vrgli zanko okrog vratu ter ga vlekli k železnemu kavlju, zabitemu nad obealnikom.

Hrope in loveč zrak je Gapon zakričal:

— Bratje . . . otroci! Počakajte, privoščite mi zadnjo besedo.

— Potegni ga — je ukazoval delavec, ki je bil šel 22. januarja za njim (namreč 22. januarja 1905 ko je Gapon vodil množice pred carjevo palačo).

Eden izmed sodrugov je planil pokonci:

— Dajte mu zadnjo besedo, ko prosim. Morda je kaj važnega. . .

— Bratje, je zažebal Gapon, ko so nekoliko popustili vrv, ki ga je stiskala okrog vratu — brat-je! Usmilite se, dragi moji . . .

Odpustite mi v imenu preteklosti. V imenu preteklosti!

Delavci so mahoma potegnili za vrv in Gapon se je brez moči iztegnil. Nekoliko sekund in je bil mrtev.

Delavci so mračni in žalostni odšli drug za drugim na teraso, kjer je stal Rutenberg.

Pdletavala ga je živčna mrzlica in s tresočim glasom je vprašal:

— Ali je končano?

Vsi so molčali.

— Na vsak način ga je treba preiskati, je končno dejal Rutenberg.

Vsi so se zopet vrnili v sobo, kjer je viselo Gaponovo truplo. Delavci so ga pregledali, uspeh preiskave je znan.

— Sedaj na snidenje, sodrug! Mislite na sodbo. Ali ste slišali vse?

— Vse smo slišali, so pritrjevali delavci in odhajajoč so Rutenbergu stiskali roko.

Rutenberg je dolgo zrl na Gaponovo viseče truplo.

— Tako je visel tudi Kalajev, je nepričakovano izpregovoril.

Potem je obmolknil in zopet po daljši pavzi dejal.

— In vendar je dobro, da ga niso ustrelili. Drugim je pripravljaj vsilice, zaslužil jih je sam. Ustrelitev bi bila prečastna zanj.

Ali tedaj se je zmaščilo njegovo obličje in tresoč se, je nenadoma dejal:

— Saj je bil nekoč moj prijatelj! . . . Moj bog, moj bog! Kako grozno! . . . Ali bilo je potrebno . . .

Rutenberg je parkrat prehodil po sobi in obrnivši se k meni, je vprašal:

— Povej, ali je on poznal N. - a? Ali je razumel, da izvršujejo sodo- delavci in ne morda politični nasprotniki?

— Mislim, da sem dejal.

— To je dobro! Rad bi, da bi on . . .

Rutenberg ni končal in zamahni- viš z roko je zopet začel meriti sobo iz kota v kot.

Pa se je ustavil.

— Zagrniti mu moramo obraz. Prereži vrv in zakrij ga!

Dal mi je nožiček s škarjami. — S temi škarjami sem mu odstrigel lase takrat, dne 22. januarja: a zdaj ravno z njimi . . .

Rutenberg ni končal stavka in je odšel. Rame so se mu krčevito tresle, obraz mu je bil mrtaško blede.

Trudil sem se, da bi ga umiril. — Dobil je, kar je zaslužil, sem rekel.

— Seveda, ali vendar . . . Kako strašno, kakšna groza! . . . Saj sem bil v tolikih rečeh zve-

zan s tem človekom. Koliko krivi!

Sodrug je zaklenil vilo in vsi smo se razšli, vsak svojo pot.

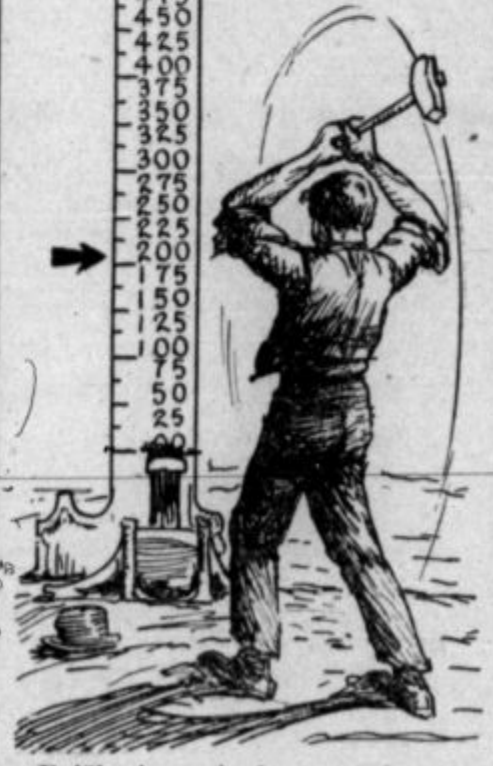
To je vse, kar sem imel priliko videti in slišati o vsej tej dram.

Ubiti jednega človeka je umor; ubiti deset tisoč oseb je pa junaštvo — slava! Čudovita logika!

Ako vlada neče storiti ničesar dobrega za vse ljudstvo, čemu potem še trpeti stroške take vlade!

"MOŽ Z BATOM" DOMA.

1000
975
950
925
900
875
850
825
800
775
750
725
700
675
650
625
600
575
550
525
500
475
450
425
400
375
350
325
300
275
250
225
200
175
150
125
100

Prišla je — in kar naenkrat — potreba, da se znajdem v severni Minnesoti. V ta kraj sem namreč spekuliral, da jo odrinam v jeseni, ko se odpre lov na srne in Muse, katerih je še prav mnogo v teh krajih. Toda človek obrača, potreba pa obrne. Zato sem se nenadoma vkral iz Chicage, in posledica tega je bila, da so me zadnji teden čitatelji zaman iskali po kolonah "Proletarca."

No, in kako je bilo v Minnesoti? — to vem, je vsak željan vedeti, kdor se zanima za "Moža z batom."

Tisti dan, ko sem se peljal na "dipo", je bila v Chicagu taka vročina, da mi je kar sapo zapiralo. Lahko si mislite torej, kako sem bil vesel, ko nas je vlak vlek iz te peklenske vročine.

Ko smo prišli drugo jutro v Duluth, sem se ne malo čudil, ko sem začutil okrog sebe prav občutno mrzlotu. To me je uverilo, da smo prišli izven meje in okrožja peklenskih bogov čikaških in da imajo tu gospodstvo bogovi ledenikov in burje. Spomnil sem se naglo, da imam v kovčegu telovnik, katerega sem z nekako zadržanostjo del nasel, v nadi, da bo vendar le malo odleglo. Popnem rokavnih (rekele) in ko 'začekam' kovčeg, se podam na šreet, da vidim, kako izgleda mesto, od mojega zadnjega obiska. Mesto se po svoji obliki ni spremenilo v ničemer, samo brezposelnih delavcev je bilo to pot mnogo več po ulicah, nego preje. Popoldne sem go odrinil v Hibbing. Tam sem dobil 1. zastopnika "Proletarca" s katerim sva se podala, ker sva imela čas, v Andrejčkovo — kakor je gori napisano — čitalnico.

V čitalnici je sedelo krdelo otrok, edini obiskovalec Carnegiejeve institucije. Delavca bi čovjek ne mogel najti notri, izvemši, če je brezposlen.

Zastopnik F. H. mi je pravil zanimivo dejstvo, kako Steel trust zatira mesto Hibbing, z namenom, da vrže dol cene posestvam, pod kterimi leži železna ruda. To je tudi velik vzrok, da Companija neče proizvajati rude na površje v okolici Hibbinga. Na ta način hoče prisiliti biznissmene in druge posestnike, da bodo prodali posestva kompaniji po zelo nizki ceni. Vse cene zemljiščem t. j. lotom v Hibbingu so šle dol, po ne kod za 50 do 60 proe.

V Chisholm sem se sešel s stari- mi in novimi znanci in sodrug.

Slovenski delavci v Sygan in okolici
POZOR!
Jugosl. Soc. Klub Mladi Vrh, št. 13. J. S. Z.

privedi v soboto večer,
dne 29. julija ob 6 uri

Veliko Veselico
v korist tiskovnega fonda

Vsak prijatelj delavskega časopisa naj bi bil navzoč!

Veselica se vrši v dvorani so-dr. L. Kančiča . . . . . Pridite vsi!
Za vse bo skrbel **ODBOR.**

Naševal jih ne bom, ka jih je preveč. Chisholmeane je doletela velika milost božja. Poslovil se je namreč od njih po francosko njih župnik in odšel nekam v Washington. Ostavil je samo cerkev, farovž, in kuharico, ki sedaj sameva v farovžu in čaka "partnerja". Mislil sem že za tihem, da bi se človek gredeč "meldal", pa bi menda ne bilo zdravo, ker kakor so pravili, kuharico stražijo, policajji, ker se boje, da bi ji ti preklicani socialisti ne pripeljali "ženina".

Socialistični klub v tem mestu napreduje prav dobro. Iz Chisholma sem se podal v Aurore, kjer so se ženske baš pripravljale na (čujte!) blagoslovljenje društ. zavzete. Seveda je ta korak konservativnih ženic obudil v naprednih ženah, katerih je en par, ogorčenost. Ženičee so baje v velikih skrbeh, kako bo "fana" obdržala svojo "farbo", če ne bo požegnana."

Od kar je Pirnat sezidal farovž, je cirku od muh; kajti cela cirku se prav lahko zasuče v farovžu. Pravijo, da stane farovž še enkrat več kot cirku. Notri da ima vse v žametu in ogledalih opremijeno z vso novodobno komoditeto. Na kraljestvo drugega sveta, pravijo, se Pirnat pofajfa. On živa raj ž v tej dolini solz, prepuča pa raj onkraj groba svojim ovčicam, ki ga pa zadnje čase ne gledajo nič kaj prijazno. Em so celo tako hudomušni, da so mnenja, da bi bilo dobro prašati v farovžu za "board", ker prihajajo na obisk vedno prav fletne dekleta, kar pa meni Pirnat, da je čez vse le on boss in da to nobenega Kranjcev prav nič ne briga.

V Aurore, kakor mi je pravil sodrug, ki se zanima za organiziranje soc. klubov, bodo imeli v kratkem soc. klub. To enim tamkaj gotovo ne bo po volji, ampak delavci lahko istotako reko tistim ki bi čez to radi zabavljali, kakor reče Pirnat: "to je naša stvar!" Upam, da najdem soc. klub iz Aurore kmalu v registru Jugosl. soc. Zveze.

Pozabil bi bil kmalu povedati, da sem bil na Evelethu. Well, v tem kraju se dela zelo slabo. Ljudje govorijo samo o mufanju. Poleg slabega delavskega položaja, je pa slabo tudi to, ker ima Bilban velik klobuk, pod katerim drži malone 3/4 Eveletških Slovencev. Ta možakar ima ljudi hudo v strahu z vso svojo kmečko nadutostjo. In le dobri organizatorični sili bi se posrečilo upeljati druge, bolj zdrave kulturne razmere, bolj raztrgati mreže, ki jih je splel in jih plete od dne do dne naduti Bilban. Ker je na Evelethu nekaj dobrih naših pristašev, je vsekakor upati, da se prejalislej ustanovi tomkaj socialistični klub.

Iz Aurore sem se podal s sodrugom, ki se zanima za organiziranje soc. klubov na Ely. Tam sem dobil starega znanca in zastopnika J. T.

Na Ely se dela še precej dobro. Pa tudi naša stvar tam ni sedaj nič več ako tuja, kot je bila nekadaj. Vse se približuje tej naši toliko "potadlani" stvari in vsa znamenja kažejo, da imamo bodočnost zagotovljeno. Seveda, ljudje bi se morali bolj zanimati za čitanje kot za pijačo.

Ne daleč od Hibbinga se mi je neki saloon, kjer se ne čita Proletar, pobahal, da je tržil na 4. julja preko \$400. To me je zanimalo toliko, da sem ga vprašal, koliko saloonov je v naselbinah. Odgovoril je, osem. Prašal sem ga, če misli, da so tržili vsi po \$400, nakar mi je preračunal, da so tržili eni po \$250, drugi \$300 in eni celo \$500.

Ko sem sugestiral, da so na ta način tržili poprečno vsak po \$350, je pritrdil ponosno rekoč: "prav šur" toliko. Povedal sem mu, da znositi to \$2800 in predložiti mu tudi, da bi se za ta denar že lahko sezidala lepa čitalnica.

Mož je priznal, da je to velika svota in da bi se žnjro res nekaj ukrenulo — ampak je dejal potem, ko je obrnil čik in pljunil debelo: — fantje se postavijo!

Te-le številke so me zelo zainteresirale, tako, da sem jel na tihem računati, koliko so kranjski fantje z namenom, da se postavijo, zapili 4. julija v Minnesoti.

Nisem se mogel držati pravih števil, ker nisem hotel pretirati in ker mi vse naselbine niso

dobroba glede saloonov znane. Preračunal pa sem poprečno, da so Kranjski fantje zapili dne 4. julja na podlagi dohodkov zaključenih v naselbinah blizu Hibbinga najmanj \$50,000. — Toda več o tem, drugi teden. Za danes mahnem \$28,10.

Huray za večjega "Proletarca!"

TISKOVNI FOND.

Preje izkazano	\$159.00
M. Podboj, Graniteville, Ill.	1.00
Iz Victor, Colo.	.50
Nace Prelesnik	.50
Frank Rus	.50
D. P.	.50
Iz La Salle, Ill.	1.00
John Koklič	1.00
Tom. Kralj	.25
Mart. Derzanić	.30
Jugosl. soc. klub št. 11, Kenosha	5.25
Ant. Kokič	.30
Jack Stonich, Chicago	.50
John Golkonda nabral po sodrugih v Whelring Creeku, W. Va.	3.00
Tony Baje, Chisholm, Minn.	1.00
Joe Drobnit, Chisholm, Minn.	1.00
Louis Guida, Evelth, Minn.	1.00
Fr. Ambrozich, Evelth, Minn.	.50
Karl Jerieh, Aurora, Minn.	.05
John Kurnik nabral med sodrugih v Oregon City, Oreg.	9.00
Frank Kaučić, Pueblo, Colo.	.25
John Erbus, San Francisco, Cal.	.50
Blaž Lomar, Des Moines, Iowa.	1.00

Skupaj do danes.....\$187.10

Izlet v Ljubljano vspehl!

Od povsod se oglašajo za izlet, ki ga priredi Austro Americana z brzoparnikom "Martha Washington" dne 29. julija v staro domovino.

Vozni listek stane iz New Yorka v Ljubljano in nazaj v New York samo \$77.78 in pa le \$73.78 za one, kateri so amerikalanski državljani.

Izletniki, kateri se bodo udeležili tega izleta bodo imeli sledeče ugodnosti:

- 1.) Vozili se bodejo v kabinah tretjega razreda in ne v medkrovju.
- 2.) Dobivali bodo posebno hrano na brodu.
- 3.) Spremljeval jih bode poseben uradnik Austro Americane (Slovenec) kateri bode pazil na potrebo in red.
- 4.) Posebni vlak iz Trsta v Ljubljano.
- 5.) Na razpolago izletnikom bo godba na parobrodu.
- 6.) Vozni listek za nazaj je veljaven za leto dni in ako izletnik želi se voziti v drugem razredu to tudi lahko stori, ako doplača razliko v ceni.

Kdorkoli se želi vdeležiti izleta ali bi rad kaj več pojasnil, naj se zgasi (v slovenskem jeziku) pri: Austro-Americana 2. Washington St. New York.

Veliko zanimanje za izlet je po Minnesoti, pa tudi drugih državah. Rojake, ki prihajajo iz Minnesote in so v naglici pozabili kupiti vozni listek pri G. L. Brožiču, se lahko zglasijo v našem uredništvu, odkoder jih bomo peljali k pooblaščenemu zastopniku Austro-Americane g. Kempfu, 120 N. La Salle St. Chicago. Ill. To velja tudi za vse one rojake, ki se peljejo preko Chicago in so pozabili kupiti vozne listke. V splošnem pa priporočamo, da vsak kupi vozni listek pri pooblaščenem zastopniku družbe predno gre na pot.

Oni rojaki pa, katerim iz katerikoli vzroka ni bilo mogoče kupiti voznega listka pri odhodu, naj se pa zglasijo v gl. uradu Austro-Americane, 2. Washington Street, New York, N. Y.

Plini v telesu.

Nabiranje plinov v telesu povzroča veliko neprijetnost in tudi trpljenje. Zanesljivo zdravilo v takih slučajih je Trinerjevo ameri-

"No Work - No Pay" The Workingman's Problem

Zanemarjen prehlad. **Dr. Richterjev PAIN-EXPELLER** odstrani nevarne posledice, ako se pravčasno rabi po predpisih, ki so natisnjeni na oмотu. 25c. in 50c. steklenice. — Pazite na ime in sidro na oмотu.

F. AB. RICHTER & Co., 218 Pearl Street, New York, N. Y.
Dr. Richterjevo Congo Plinje olajšajo. (25c. ali 50c.)

sko zdravično grenko vino, ki uravnava prebavo, očišča organe in jih chranjuje v popolnem redu delavnosti. Priporočljivo je v boleznih želodeca, jeter in drobja zaradi njegovega koristnega vpliva na te prevažne dele prebavnega stroja. Ozdravlja zapoko ter podeljuje hitro in gotovo olajšbo v slučajih glavoboli, kislega želodeca, omotičnosti, revmatičnih in nevralgicnih bolečin, boli v hrbtu in gorečice. Uživajte ga v vseh slučajih neprevabnosti, razdražljivosti, slabosti in bljuvanja, izgube slasti, ščipanja in krčev, kakor tudi med okrevanjem in kadarkoli je potrebna dobra odvajalna tonika. V lekarnah Jos. Triner, 1333 —1339 So. Ashland Ave. Chicago, Illinois.

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.

Zdravnik za notranje bolezni in ranocele. IZDRAVNIŠKA PREISKAVA BREZPLAČNO — plačati je le zdravilo, 1924-26 Blue Island Ave., Chicago. Za dne ure: Od 1 do 1 popol. Od 7 do 9 zvečer. Izvhu Chicago živčni bolniki naj pišelo slovenski.

Za dobre fotografije SE OGLASI pri

Wilke

dobropoznanemu fotografu, ki izdeluje vsakovrstne in najfinejše slike: otroke, družine, skupine, ženitve in društvene skupine.

Fotografira tudi zvečer po naročilu.

1438-1440 BLUE ISLAND AVE., CHICAGO.

NA VOGALU 14. PLACE. USTANOVLJENO 1883.

TELEFON CANAL 287.

Skladišče čevljev

za dame, moške in otroke

Domača tvrdka

Izdeluje nove čevlje po meri in prevzame vsa popravljajna dela, spadajoča v čevljarstvo obrt!

Za obila naročila se priporoča sl. občinstvu

JOSIP JECMENJAK, lastnik

1831 So. Centre Ave., Chicago. Ill.

Zdravljenje v 5 dneh

Varicocele Hydrocele BREZ NOŽA IN BOLEČIN

Ozdravim vsacega, kdor trpi na Varicocele, Structuri; dalje ozdravim nalezljivo zastrupljenje, živčno nezmožnost, vodenico in bolezni tistih se moških.

Ta prilika je dana zlasti tistim, ki so izdali že velike svote zdravnikom ne da bi bili ozdravljeni in moj namen je, pokazati vsem, ki so bili zdravljeni po tucatih zdravnikov, brezuspešno, da posedujem le jaz edino sredstvo, s katerim zdravim vspešno.

Popravite Vaše zdravje

Pridite v moj urad in govorite zaupno. Govorimo vse jezike. Dobili boste najboljšo nasvete in prednosti, ki sem si jih iztekel v moji 14 letni praksi kot specialist v boleznih pri moških. Če je upanja v vaši zadevi, vam pojasnem, kako se treba zdraviti.

Ozdravim pozitivno želodec, pljuča, ledice in neprilike v jetrih. (Za neuspешno zdravljenje ni treba plačati).

TAJNE moške bolezni

zguba nazosa, bolezni v ledicah in jetrih

Zdravim hitro za stalno in tajno. Živčne onemoglosti, slabost, napor, zastrupljenje in zguba vode.

PLJUČA

naduho, Bronchitis, srčne bolezni in pljučne zdravim po moji najnovejši metodi (Preiskovanje brezplačno) no.

Zdravljenje za stalno, je, kar želi vs-kdor; ozdravim vsakogar, kdor mi zaupa njegov položaj. Moje zahteve so dostopne in primirne napram natančnemu zdravljenju in obroki lahki. Pridite danes in olajšajte bolečine. (Nasveti zastonj.)

DR. ZINS, 183 N. Clark Str. Chicago
med Randolph in Clark
Odrpto: 8 zjutraj do 8 zvečer. Ob nedeljah od 8 zjutr. do 4 pop.

41TO LETNO IZPLAČILO OBRESTI V ODELKU NAŠIH HRANILNIH V LOGATELJEV.

Obresti so všteti od 1. julja. Iste se izplačujejo ali dopišejo k hranilništvu pod tem datumom.

Nove hranilne vloge, ki dospejo do 15. julja t. l. se štejejo obresti od 1. julja.

INDUSTRIAL SAVINGS BANK

2007 Blue Island Ave., Chicago, Ill.

Vlog čez pol milijona dolarjev. Odrpto v soboto od 6 do 8 ure zvečer.

POHIŠTVO NA PRODAJ!
Pohištvo prodam po zelo nizki ceni, ker mi soproga odpotuje v staro domovino.
Kdor želi kupiti pohištvo naj se zgasi pri J. Križanić, 4954 W. Ohio St. Chicago, Ill.

I. STRAUB URAR

1010 W. 18th St. Chicago, Ill.
Ima večjo zalogo ur, verigic, preston in drugih dragotnih. Izvrhuje tudi vsakovrstna popravila v tej stroki po zelo nizki ceni.

Obiščite ga!

Importiran starokrajski tobak vsake vrste za cigarete, pipe in žvečenje. Importirane cigare in cigarete. Vse pristno in po zmernih cenah.
VAC. KROUPA,
1225 W. 18th St. Chicago, Ill.

"NATURALIZACIJSKI ZAKON" se imenuje knjižica, ki je namenjena za tiste rojake, ki žele postati državljani Zed. držav. Zakoni za naseljenca so čedalje bolj strogi, treba je, da si vsak nabavi tozadevno knjižico, v kateri se razlaga, kako se postane ameriški državljan.
Knjižica stane 16 ct. s poštnino in se jo naroči pri sodr. Fr. Petriću, 1830. So. Center Ave., Chicago, Ill.

DOBRO SLUŽBO

lahko dobi vsak mladenič ali gospodična na železnici ali pa pri "brezličnem brzojavu". Odkar je osemurni delavnik postal zakon in se množe brezlične postaje, primanjkuje približno 10.000 brzojavnih vslužbencev. Začetniki dobivajo \$70 do \$90 mesečno. Naša šola je pod nadzorstvom višjih brzojavnih uradnikov. Vsem, ki dokončajo šolo s povoljnim vspehom, so službe osigurane. Pišite za podrobnosti šolskemu zavodu, ki vam je najbližji. National Telegraph Institute, Cincinnati, O., Philadelphia, Pa., Memphis, Tenn., Columbia, S. C., Davenport, Ia., Portland, Ore.

Stara navada je zdraviti revmatizem, trganje po udih, nevrlogijo, zvinjenje itd. z Dr. Richterjevim "Pain Expeller". Pravi Pain Expeller se dobi tudi v Ameriki v sleherni lekarni za 25 centov steklenice in se spozna po varstveni znamki s sidrom. Pri kupovanju je treba na to paziti.

ALOIS VANA
— izdelovatelj — sodovice, mineralne vode in raznih neopojnih pijač.

1837 So. Fisk St. Tel. Canal 1406
Slovencem in Hrvatom priporočam svoje moderno brivnico. **FRANK ZORNJAK,** 1837 So. Centre ave., Chicago, Ill.

AVSTRO-AMERIKANSKA ČRTA.

Najpripravnější in najcenejša parobrodna črta za Slovence in Hrvate. **Regularna voznja med New-Yorkom, Trstom in Reko.** Brzi poštni in novi parobrodi na dva vjaka: **Martha Washington, Laura, Alice, Argentina in Oceania**

Druge nove parnike, ki bodo vozili 19 milj na uro, gradijo.—Parniki odplujejo iz New Yorka ob sredih ob 1 popoldan in iz Trsta ob sobotih ob 2 popoldan proti New Yorku.—Vsi parniki imajo brežlični brzojav, električni razsvetjavo in so moderno urejeni.—Hrana je domača. — Mornarji in zdravniki govorijo slovensko in hrvatsko.

Za nadalnje informacije, cene in vozne listke obrnite se na naše zastopnike ali pa na: **PHELPS BROS. & CO.** Gen'l Ag'ts, 2 Washington St., New York.

Zastopnik za Zapad: **K. W. Kempf, 120 N. La Salle St., Chicago, Ill.**
Največja trgovina z žganjem, vinom in smokami na debelo.

Vse blago prve vrste! Dve prodajalne: **JOSEPH H. MILLER & Comp.,** 917 Woodland in 6030-6032 St. Clair ave. Cleveland, Ohio.
Telefon: Cujahoga C. 4254 R in Princeton 2002.
Blago pošljamo tudi izven Clevelanda.
Pišite slovensko! Cene nizke. Potrebna točna!

ROJAKI v Waukeganu! Če kočete piti dobre pijače in se zabaviti po domače pojedite k

B. Mahnich-u, 714 Market Street, Waukegan.

Pri njemu je vse najbolje. Kdor ne vrjame, naj se prepriča.

DOBRA, DOMAČA GOSTILNA v Clevelandu, Ohio
J. SVETE po domače pri ZALARJU
6120 St. Clair ave
toči vino, pivo in žganje prve vrste. Smočke prve kvalitete so na proleži. Za mnogobrojen poset se priporoča rojakom v Clevelandu, na potnikom Lastnik.

Sodrug! Naš list je naša najmočnejše orožje! Njega gaj! Podpirajmo in širimo ga! Agitarajmo, da bo "PROLETAR" še večji in močnejši! Delavstvo brez svojega časopisja je kakor življenje brez solnca.

Delavci se verjamejo v toliko stvari, a vedo pa le malo stvari.

Jako važno vprašanje? "Ali sem že poslal zaostale naročnine na "Proletarca"? Še ne! —

Podpirajte socialistično časopisje! Naročajte, čitajte in širite "Proletarca"! Priporočajte hrvaškim delavcem "Radniško Straho".

Spomladanske in letne "Nobby obleke"

po zmerni ceni za odraščene in mladeniče. Najnovejše mode.

LAWDALE CLOTHING HOUSE
S.W. Corner 26th & Central Park Ave.

Rudolph Layer, lastnik.

PRVA SLOVENSKA Vinarna in Gostilna v Kaliforniji.

Ant. Schnabl, cor. Trumbull ave. in 26. Str., Chicago, Ill.

Najboljše in najfinejše obleke so po nizki ceni na prodaj pri **H. SCHWARTZ,** 16-18 N. Halsted St., Chicago. Velika zaloga klobukov, čepic, čevljev, perila in kovčekov. Kdor kupi za pet dolarjev, dobi darilo.

Dolžnost vsakega socialista je, podpirati svoje časopisje. Agitarajte za "Proletarca". Pridobite mu nove naročnike.

POZOR! SLOVENCIM! POZOR! SALOON

s modernim kegljiščem

Sveže pivo v sodčkih in buteljkah in drugo raznovrstne pijače ter unijaški smodke. Potniki dobe čedno prenočišče za nisko ceno.

Postrežba točna in isborna. Vsem Slovencev in drugim Slovanom se toplo priporoča **MARTIN POTOKAR,** 1625 So. Centre Ave. Chicago

Valentin Potisek GOSTILNICAR
1237-1st St., La Salle, Ill

Toči vse, gostilni podrežene pijače inse priporoča rojakom na obilnih oblikih

M. A. Weisskopf, M. D. Izkušeni zdravnik. Uraduje od 8-11 predpoldne in od 6-9 zvečer.
1842 So. Ashland Ave.
Tel. Canal 476 Chicago, Ill.

J. Kosirnik, krojač izdeluje nove obleke, čisti, lika in popravlja. Cene zmjerne. **J. Kosirnik, 3708 W. 26th St.** Chicago

LOUIS RABSEL moderno urejen salun
NA 460 GRAND AVE., KENOSHA, WIS
Telefon 1199.